

розвитку патріотичних мотивів, активної участі школярів у різних заходах, присвячених цій проблематиці;

- під час добору навчальної дитячої літератури важливо обов'язково враховувати критерії, окреслені в Державних санітарних нормах і правилах «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей», у зв'язку з ускладненням останніми роками сучасних текстів для молодших школярів за лексичним складом, синтаксичною структурою, непоодинокі випадки недотримання в дитячих паперових медіа гарнітури шрифту, якості паперу, друк тексту на кольоровому фоні, що є неприпустимим для книжкових видань цієї вікової категорії читачів;

- актуальним для сьогодення постає питання ширшого включення до кола читання учнів 3-4 класів видань двомовних книжок – книжок-білінгвів. Такі видання для дітей уможливають читання текстів паралельно українською, англійською чи іншою іноземною мовою, дадуть змогу залучати юних читачів до нового мовного середовища, розширювати їхній словниковий запас іншомовною лексикою.

З метою підготовки молодших школярів до подальшого систематичного навчання в наступних класах, ширшої популяризації серед учнів, а також збільшення питомої ваги у навчальному процесі потребує література нон-фікшн (інформаційні тексти, енциклопедії, довідники з різних галузей знань тощо). Під час опрацювання інформаційних текстів у 3-4 класах доцільно посилити роботу з дослідження побудови їх змісту, формування й розвитку умінь розуміти особливості таких текстів, їх відмінність від художніх, умінь працювати з ними як з цілісністю; створювати навчальні ситуації, де б учні давали аргументовані, обґрунтовані відповіді на поставлені запитання, спираючись на наукові факти, винаходи і відкриття, оперуючи науковою термінологією, поданою в текстах;

- як показали результати дослідження, у процесі роботи з текстами різних видів, виникає потреба у приділенні більшої уваги розвитку умінь, які передбачають: розуміти умову завдання, його складників; володіти прийомами перечитування тексту; здійснювати пошук, об'єднувати (узагальнювати) текстову інформацію, розташовану в різних частинах тексту; вербальну і графічну інформацію; встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між одиницями тексту; відрізняти головне від другорядного; інтерпретувати, інтегрувати окремі повідомлення тексту; давати розгорнуту відповідь; оцінювати інформацію крізь призму власного життєвого досвіду; робити висновки і т. ін.

Формування графічних навичок молодших школярів: аналіз експериментальних даних

*О.М. Петрук,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу
початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України*

Із розвитком цифрового суспільства статус рукописного письма трансформується: змінюється ставлення до навчання каліграфії; завдяки сучасним технологіям процес письма стає швидшим. У навчальних планах шкіл зарубіжжя (США, Фінляндії, Німеччини, Швеції та ін.) виразно проявляється тенденція до ігнорування рукописного письма. Серед вітчизняної батьківської спільноти також шириться дискусія щодо (не)доцільності навчання рукописному письму. Водночас учителі констатують зниження рівня графічних навичок учнів початкової школи.

З огляду на зазначене, нами було проведено експериментальне дослідження, що мало на меті виявити: 1) рівень сформованості в учнів умінь писемного мовлення, зокрема оволодіння графічними й орфографічними навичками; 2) фактори, що впливають на динаміку їх розвитку.

Результати аналізу діагностувальних завдань дали змогу визначити рівні сформованості графічних навичок молодших школярів загалом, а саме: 24,7 % здобувачів освіти мають високий рівень зазначених навичок, 37,1 % – достатній, 31,8 % – середній, 6,4 % – низький. Якщо ж проаналізувати за класами, то розподіл доволі нерівномірний. Можна простежити наступні тенденції: у 1 класі понад половина учнів (55 %) має середній рівень графічних навичок, а майже третина (26,3 %) – високий. У 2 класі зростає кількість дітей, які мають високий (33 %) і достатній (33,4 %) рівень сформованості графічних навичок, значно знижується кількість тих, хто має середній рівень (23,4 %) і зростає відсоток дітей (10,2 %) з низьким рівнем сформованості рукописного письма. У 3 класі значно зростає кількість учнів із достатнім рівнем сформованості графічних навичок (60,6 %), утричі знижується кількість тих, хто має високий рівень (10 %). Кількість учнів із середнім рівнем майже не змінюється, порівняно з попереднім класом (22,8 %), та 6,6 % учнів мають низький рівень графічних навичок. У 4 класі помітно зменшується кількість учнів з достатнім рівнем сформованості графічних навичок, порівняно з попереднім класом, проте утричі зростає відсоток дітей із високим (29,6 %), незначно змінюється кількість здобувачів із середнім (26 %) та низьким рівнем (4,4 %).

За результатами проведеного опитування вчителів до факторів, що негативно впливають на формування графічних навичок здобувачів освіти, респонденти відносять недостатню сформованість дрібної моторики рук (29,4 %), недостатню сформованість умінь усного мовлення (23,5 %), низький інтерес до вправ з письма (20,6 %), знижену саморегуляцію та контроль за власними діями (14,7 %), невмотивованість (11,8 %).

Шляхи подолання проблеми вчителі вбачають в урізноманітненні завдань (29,4 %), доборі цікавого дидактичного матеріалу з життєвого контексту дітей (17,6 %), у збільшенні часу на вправляння в письмі (26,6 %), здійсненні диференційованого підходу до формування в учнів графічних навичок (20,6 %), у розвитку дрібної моторики рук вихованців на уроках художньої творчості, образотворчого мистецтва (2,9 %) та зниженні програмових вимог до навичок письма (2,9 %).

Зібрані експериментальні дані є підставою для виявлення й обґрунтування педагогічних умов управління розвитком писемного мовлення молодших школярів, зокрема їхніх графічних навичок, з урахуванням соціально-освітнього контексту, в якому перебуває вітчизняна освітня галузь, психофізичних і соціально-особистісних особливостей розвитку сучасних учнів, доступних форматів навчання тощо.

Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності та його структура

*О. В. Вашуленко,
науковий співробітник відділу
початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України*

Формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях є одним із важливих завдань сучасної початкової школи. Однак, за нашими спостереженнями, з чотирьох видів навчальної мовленнєвої діяльності, вчителі найменше приділяють уваги аудіюванню (слуханню і розумінню). На думку багатьох дослідників (М. Вашуленко, І. Гудзик, В. Ільїна, Н. Притулик, О. Хорошковська, С. Цінько та інші), добре розвинені аудіативні вміння учнів є однією з основних умов успішного оволодіння мовленням.

Аудіювання – це складна рецептивна мисленнєво-мнестична діяльність, пов'язана зі сприйманням, розумінням і активною переробкою інформації, що міститься в усному мовленнєвому повідомленні.

В основі процесу сприймання усного мовлення лежить реалізація функцій аудіювання. Л. Князева виділяє такі: пізнавальна, регулятивна, естетична і функція реагування. Особливістю аудіювання як мовленнєвої діяльності є його поліфункційність, воно може виступати як метою навчання, так і потужним засобом формування суміжних мовленнєвих умінь і мовних навичок.

Аудіювання, як і будь-який вид мовленнєвої діяльності, має свою своєрідну структуру, яку визначають психофізіологічні механізми аудіювання – механізми сприймання мовлення (рецепція) і зокрема механізм антиципації або ймовірного прогнозування смислового змісту. У структурі аудіювання виокремлюють такі рівні: мотиваційно-спонукальний, аналітико-синтетичний і виконавський. На нашу думку, доцільно додати ще й рефлексивний, який, власне, передбачає критичне оцінювання усної інформації.

З урахуванням цієї структури можна визначити лінгвометодичні завдання щодо формування в учнів 1-2 класів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях. Мотиваційно-спонукальний рівень передбачає розробку комунікативних завдань, які мотивуватимуть учнів з увагою сприймати усне повідомлення. Оскільки на аналітико-синтетичному рівні відбувається сприймання і переробка інформації, то це передбачає добір/розроблення методів і прийомів спрямованих на розвиток у молодших школярів механізмів